

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на ст. пр. Павлина Златева-Колева, докторант към катедра *Германистика и скандинавистика*, СУ „Св. Климент Охридски”

на тема: *Untersuchungen zur Valenz von Maß- und Mengenbezeichnungen am Beispiel deutscher Rektionssubstantive mit der Präposition „an“ (Eine korpusbasierte Analyse)*
Изследване валентността на названия за мярка и количество въз основа на немски съществителни имена, управляващи предлога “an” (корпусно базиран анализ),

представен за присъждане на образователната и научна степен *доктор*

Област на висшето образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.1. Филология

Научна специалност: Германски езици – синтаксис на съвременния немски език

Ст. пр. Павлина Златева-Колева представя дисертационен труд в областта на синтаксиса на съвременния немски език с обем от 227 стр., 194 от които основен текст. Дисертацията отговаря на формалните критерии за типа научни изследвания: Състои се от увод, пет глави, обобщение на резултатите от изследването (заключение), списък на използваната и цитирана научна и справочна литература, както и илюстративни приложения на анализирания в дисертационния труд корпус. Дисертацията е написана на немски език. Авторефератът (на български език) съответства на стандарта на формата и адекватно предава структурата и съдържанието на дисертацията.

П. Златева е избрала проблемна и недостатъчно проучена тема от областта на валентната теория. Обект на изследване са съществителните имена в съвременния немски език, които назовават мярка и количество и управляват предлога *an*, а основната цел – да се докажат валентните свойства на така обособената семантична група. Когато се говори за валентност в езикознанието, на първо място се визира глаголт. Между потенциалните кандидати-носители на валентни свойства той е най-често изследван. И не без основание. Глаголт структурира изречение, прилагателното име също, но чрез така наречената „вторична“ валентност, а на съществителното име йерархията отрежда последното трето място. Вероятно изследователският интерес е повлиян от статуса на елементите, които притежават тези свойства. В този смисъл изборът от докторантката частен проблем в областта на валентността на съществителното име запълва част от дефицита и дава своя принос в изследванията на незаслужено пренебрегваната проблематика.

В увода на дисертацията се обосновават изборът и актуалността на темата, определят се рамките на изследването, обособени от предмета, дефиниран като – перифразирам – названия за мярка и количество като *хипероними* спрямо съществителните имена, назоваващи мярка, количество, величина, брой. Специфицираният по този начин обект на изследване дава своето отражение върху резултатите от анализа. В увода се поставя основната цел: доказване на валентността на съществителните имена от обособената група като тяхно идиосинкретично свойство. Прилагането на съвкупност от методи (статистически, дескриптивен, индуктивен, интерпретативен, количествен, качествен) е породено от спецификата на емпиричното изследване и многостепенния анализ, необходим за постигане на основната цел.

Глава втора е посветена на теорията на валентността, в частност на съществителното име. Прави впечатление критичният и фокусиран преглед на коментираната литература, ориентиран към целта на емпиричния анализ. В съответствие с темата на дисертацията специално внимание е отделено на номиналната валентност. Авторката заема ясна позиция и се присъединява към мнението на лингвистите, които приемат за носители на валентни свойства всички релационни съществителни, независимо от произхода им и избира подхода *sui generis*, според който „валентността е идиосинкретично свойство, залегнало в речника на съответния език“ (автореферат, с.10).

За доказване на валентните свойства на съществителните имена от групата се използва полидименсионалният модел на Якобс (2003) и Хьолцнер (2007), подробно представен и обоснован в трета глава от дисертацията. Този модел е значително „полиберален“ от класическото лингвистично определение за валентност. Според него съществителното име притежава валентни свойства при наличието *поне* на едно от четирите валентни отношения аргументност (*Argumenthaftigkeit*), специфично съдържание (*Inhaltsspezifität*), синтактична задължителност (*syntaktische Notwendigkeit*) и специфична форма (*Formspezifität*) (стр. 41 от дисертацията). Моделът съответства на спецификата на изследваната номинална валентност. Реализацията на аргумента субстанция, който се предполага от семантиката на изследваните съществителни за мярка и количество, се търси не само в номиналната фраза, а и извън нейните рамки, извън рамките на изречението и дори в заглавието на текста, т.е. теорията за валентността е приложена на ниво текст. В този смисъл в изследваните от П. Златева съществителни за количество и мярка може да се търси принос и за структурирането на текста.

Аналитичната част от дисертационния труд (гл. 5 и 6) се базира на примери от виртуалния корпус на Института по немски език в Манхайм (DeReKo), описан в четвърта глава на дисертацията, т.е. анализира се автентичен и актуален езиков материал (изданията на 3 немски вестника от 2011 и 2012 г.). За целите на дисертацията медията е подходящо избрана, тъй като включва различни тематични области, визира широк кръг читатели и предполага езикова коректност. Прецизният избор на езиковия източник в корпусно базирани емпирични изследвания е от особено значение за верификацията на резултатите.

В глава 5 подробно се описва обработката на данните от корпуса, които включват три етапа: установяване на потенциалните съществителни, управляващи предлога *an*, отделяне на семантичната група „названия за мярка и количество“ и обособяване на групата „названия за мярка и количество“, управляващи предлога *an*. С помощта на тестове (заместителен, разместителен, задаване на въпрос и др.) авторката идентифицира 110 съществителни за мярка и количество, които управляват предлога *an*, като понятието „мярка и количество“ се прилага в по-широк смисъл. Това води до известна хетерогенност в групата, която рефлектира върху реализирането на аргументната структура на анализирания в глава шест 12 съществителни имена и налага разделянето им на три подгрупи при обобщаването на резултатите (*bestimmte und unbestimmte Maß- und Mengenbezeichnungen und Übergangsbereich*; стр. 191 от дисертацията). Разширяването на групата на съществителните за мярка и количество е обосновано с основната цел на дисертационния труд, но създава и известни проблеми при анализа на аргументната структура на съществителните. Струва си да се помисли дали семантично близки-

те „unbestimmte“ съществителни Vorrat, Reserve, Bestand не са двувалентни. Дали попадането им в същата група, към която принадлежи и двувалентното съществително Bedarf е случайност? Не е трудно да се намерят примери от вида на *Staatsvorrat an Weizen*, *Staatsreserven an Rohstoffen*, *Bücherbestand der Bibliothek*.

Приложената математическа формула за изчисляване на силата на връзката между съществителното и управлявания от него предлог (Bindungsstärke) показва *вероятността* релевантните съществителни да изискват предлога *an* и води по-скоро до количествени и статистически резултати, които биха намерили приложение в компютърната лингвистика и текстообработката, както авторката отбелязва (автореферат, с. 20).

Изборът на анализирани 12 съществителни е аргументиран с принадлежността им към различни видове според произхода и семантиката им, което осигурява верификацията на изводите от анализа. Направените обобщения относно разнообразната реализация на аргумента, морфологичните и синтактични особености при употребата на съществителните за мярка и количество, прегледно систематизирани в табличен вид след анализа на всяко от тях, са иновативни и имат приносен характер преди всичко за чуждоезиковото обучение по немски език и лексикографията. Извънфразовото реализиране на аргументи на ниво текст, характерно и за други синтактични явления, може да бъде успешно приложено в специализираното обучение по немски език, например в преводаческия профил. Интерес представляват и констатираните по-нови предложни връзки (напр. *für*, *bei bei Bedarf*), показателни за тенденциите в развитието на езика и в този смисъл подчертаващи актуалността на изследването. Получените резултати от анализа оставят и някои отворени въпроси, например: Защо съществителни с еднаква основа имат различни сила на връзката, напр. *Angebot* (BS=0,6166) и *Überangebot* (BS=1), а други като *Höchstmaß*, *Mindestmaß*, *Übermaß* показват една и съща сила на връзката (BS=1), както и *Vielzahl*, *Unzahl*, *Anzahl*, *Mehrzahl*? (таблица 6, с. 105-111)

В заключителната част на дисертационния труд, в съответствие с поставената цел, анализирания корпус, избрания подход и теоретичен модел, в стегнат вид се обобщават резултатите от анализа и възможностите за тяхното приложение.

От цитираната теоретична литература, която съдържа както по-нови, актуални изследвания, така и заглавия от предходното хилядолетие, може да се направи изводът за задълбочено и последователно проследяване развитието на теорията за валентността. Библиографията би била по-прегледна, ако бяха отделени не малкото на брой заглавия със справочна литература. Приложените в аналитичните глави таблици прегледно систематизират и обобщават резултатите от анализа на валентните свойства на изследваните съществителни имена.

По темата на дисертацията са публикувани 6 статии, 2 в чужбина и 4 в страната, една от които на български език и в съавторство, а останалите 5 на немски език.

В заключение бих казала, че П. Златева е представила едно приносно изследване в областта на един недостатъчно проучен проблем в сферата на валентната граматика, а именно номиналната валентност. Постигнатите резултати и направените изводи за семантичните и структурните особености, както и за честотната употреба на съществителните имена за количество и мярка биха намерили приложение във вече споменатите

области компютърна лингвистика и машинна текстообработка, чуждоезиково обучение по немски език, лексикография. Въпросите, които възникнаха при запознаването ми с текста на дисертацията, сами по себе си потвърждават един от приносите ѝ: да стимулира бъдещи изследвания в областта на номиналната валентност. Считам, че представеният труд е убедителен и притежава необходимите качества. П. Златева показва теоретична осведоменост, умения да анализира и обобщава емпиричен материал, усет за актуалните проблеми в лингвистиката.

Тези констатации ми дават основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Павлина Златева-Колева образователната и научна степен **доктор** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; Професионално направление 2.1. Филология; Научна специалност: Германски езици (Синтаксис на съвременния немски език)

14.03.2018 г.

Велико Търново

доц. д-р Рада Василева
Катедра „Германистика и нидерландистика“
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“